

"דף חדש במשטרה העיברית הטהורה"

יומני תחנות המשטרה
ביום הקמת המדינה

שלומי שטרית

עזיבתם של השוטרים והקצינים הבריטים, נותרה הסמכות הרשמית בידי של המפקח הכללי הבריטי – אך נראה כי זה לא השקיע מאמצים מיוחדים בניסיונות לאכוף אותה. למעשה, עסקה ה"סקציה" הבריטית במשטרת המנדט בתקופה זו בעיקר באבטחתם של מתקני השלטון הנותרים ובשמירה על חיי אנשיה, תוך היערכות לעזיבת ארץ ישראל.

במשטרת המנדט שירתו באותה תקופה כ-720 שוטרים וקצינים יהודים. אלה שירתו בעיקר בתפקידי סיוור באזורים היהודיים, בתפקידי טכניים שונים (כגון קשר וזיהוי פלילי) ובתפקידי פיקוד וניהול זוטרים. המדיניות הבריטית המוצהרת מנעה את קידום של יהודים וערבים לדרגות בכירות במשטרה, למעט מקרים חריגים (רובם יהודים בריטים) שנאמנותם לשלטונות לא הוטלה בספק. פרט לשוטרים, שירתו במשטרת המנדט נוטרים יהודים רבים, כשוטרים מוספים או במשטרת היישובים העבריים, בעיקר בתפקידי שמירה ואבטחה. בחודשים שקדמו לעזיבת הבריטים מצאו עצמם השוטרים היהודים אחראים לשמירה וממונים על החוק והסדר במרחב היישוב העברי. על פי רוב, נמשכה עבודת המשטרה כסדרה, תוך שימוש בצידו המועט שהותירו אחריהם הבריטים ותוך התבססות מוחלטת על הפקודות ועל הנהלים הקיימים.

משטרת ישראל
תחנה זכרון יעקב

יומן העצמאות

1076/53

27 י'

נפתח: 15.4.1948.

סגור: 16.5.1948.

נפתח: 16.5.1948.

סגור: 30.7.1948.

ההשבעה בתאריך
1948.

כריכת "יומן העצמאות", תחנת זכרון יעקב

השיטור העברי בשלהי תקופת המנדט

זמן קצר לאחר קבלת החלטת החלוקה באו"ם, החלה משטרת המנדט בפניו חלק ניכר מתחנותיה. ב-15 בדצמבר 1947, במסגרת פינוי "המשולש היהודי" במרכז הארץ, עזבו השוטרים הבריטים והערבים את תחנות המשטרה בתל אביב, רמת גן, פתח תקווה ובני ברק. במקביל, החליטו השלטונות להוציא את השוטרים הבריטים מהתחנות בירושלים ולהעביר את האחריות לשמירה על החוק והסדר בעיר לידי שתי יחידות משטרה עירוניות נפרדות, אחת באזור היהודי של העיר והאחרת באזור הערבי. החלטה זו יושמה החל מה-18 בפברואר 1948. בהמשך, פינו הבריטים תחנות נוספות ברחבי הארץ ומסרו אותן לידי השוטרים המקומיים ששירתו בהן, יהודים או ערבים. על אף

שלומי שטרית הוא היסטוריון משטרת ישראל.

קמה. תחי המדינה העברית". הרישום בוצע ביום 14 במאי בשעה ארבע אחר הצהריים, שבה הכריז בן-גוריון בתל אביב על הקמת מדינת ישראל. דקה לאחר שהחל יום ה-15 במאי, היום המלא הראשון לעצמאות, נכתבו ביומן תחנת אפ"ק (ברחוב יונה הנביא) – שכאמור, נפתח במיוחד לכבוד הקמת המדינה – הדברים האלה: "לרגלי ההכרזה על הקמת 'מדינת ישראל' בארץ ישראל ע"י מועצת העם בתל-אביב הלילה רגע אחד אחרי חצות, יש לי הכבוד וספוק רוחני לפתח את יומן התחנה במשטרת אפ"ק במדינה החדשה". למחרת, נפתח יומן חדש בתחנת הצפון של משטרת תל אביב. בשעה חצות ודקה ביום ראשון ה-16 במאי, נרשם ביומן כך: "יש לנו הכבוד לפתוח את יומן התחנה של משטרת הצפון העברית. ביום הכרזת המדינה העברית והממשלה העברית בארצנו המיוחדת. ביומן הזה יפתח דף חדש במשטרה העיברית הטהורה וירשם!

ויחתם! התאריך 16/5/48 יום ראשון במדינת ישראל, כתאריך היסטורי חשוב עבור עמינו".

ביומן תחנת זכרון יעקב מופיע רישום מפורט וארוך במיוחד. ב-16 במאי בשעה 11:00 בבוקר כתב מפקד התחנה, מפקח חנן גפן (וינשטוק) את הדברים האלה: "מפקח משטרה וינשטוק ביחד עם הסגן/מת [מפקד תחנה] קורפורל נובוסלסקי 837 פותחים בזה את יומן תחנת המשטרה זכרון יעקב שבמדינת ישראל הנמצאת

מפקח חנן גפן (וינשטוק)

תחת פיקוד הממשלה הזמנית של מדינת ישראל. בנוכחות כל הפרסונל של משטרת זכרון יעקב". לאחר ציון שמות שבעת השוטרים הנוספים בתחנה, ממשיך גפן וכותב: "הדגל העברי הונף על בנין המשטרה ביום ההכרזה ז.א. 14.5.48 בשעה 4⁰¹ אה"צ ויונין מהיום והלאה". בהמשך מפרט גפן את כפיפות הפיקודית של התחנה למפקדת החבל של ה"הגנה", ומציין כי פקודת המשטרה המנדטורית משנת 1926 נותרת בעינה עד לקבלת הוראות חדשות. בסיום כתב גפן: "על כל השוטרים שזכו לביצוע מאורע זה עליהם לכתוב את שמם לזכרון עלי דף זה, והתורני ידאג לכך שנתחיל את יומן התחנה במספר 'אחד' וינהל מהיום והלאה בעברית".

יומני תחנות המשטרה הם מקור היסטורי מרתק, המאיר באור מיוחד את פעילותם של השוטרים וסוקר את תפקידה של המשטרה בראשית ימי המדינה. העיון ביומנים מבהיר גם עד כמה גדול היה חלקם של ותיקי משטרת המנדט בתקופה זו, עד שהשוטרים והקצינים הישראלים (שהכשרתם החלה למעשה לפני תום המנדט) נכנסו לתפקידיהם.

תודתי לאנשי ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, ובמיוחד למנהלת הארכיון, הגב' אילנה אלון, לסגן המנהלת מר אבי צדוק ולארכיונאית הגב' איריס סרדס, על עזרתם הרבה באיתור יומני התחנות ובהבאת תוכנם לפרסום.

הדגל העברי מונף על מוזאון תל אביב, 14.5.1948 (לע"מ)

בתחנת גדרה, לדוגמה, נפתח היום ב-19 במרץ 1948 כיומן תחנת קטרה (Qatra) והדיווחים בו נכתבו באנגלית. כעבור חודש עברה התחנה לידי שוטרי רחובות והיומנאים החלו לכתוב בעברית, אך השימוש ביומן זה נמשך עד למילוי כל הדפים שבו ביום 12 ביולי.

יוצאות מהכלל הן מפקדת המשטרה בתל אביב ותחנות אפ"ק והצפון, הכפופות לה, שבהן נפתחו יומנים חדשים לכבוד השינוי במעמדה של המשטרה. ביומן של תחנת הצפון אף הקפיד היומנאי למתוח קו שמחק את כותרות העמודות בשפות האנגלית והערבית. בתחנת זכרון יעקב נמשך השימוש באותו היום, אך על כריכתו מצוינת הבחנה בין המועד שבו שימש את התחנה בתקופת המנדט, לבין זה שבו השתייכה התחנה למשטרת ישראל. כן עוטרה כריכתו של יומן זה בכותרת החגיגית "יומן העצמאות".

התייחסות ישירה להכרזת העצמאות ולייסודה של משטרת ישראל אפשר למצוא בארבעה יומנים בלבד. ביומן תחנת חדרה מופיע הרישום הגאה: "המנדט הבריטי מת! מדינת ישראל

לעיון נוסף

1. י' בן-פורת, מחסום לתווך, משרד הביטחון 1988.
2. א' הוד, תולדות משטרת ישראל, א', משטרת ישראל 2004.